

LUDWIG VAN BEETHOVEN

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Επιμελήθηκαν:

*Βαϊρακτάρη Εύα, Βαρούτσου Έλενα, Δημητριάδου Λήδα,
Δόλγυρα Ειρήνη.*

Ο Χάιντ διαμόρφωσε τον τύπο των κυριότερων μορφών οργανικής μουσικής, τη συμφωνία και τη σουίτα. Ο Μότσαρτ ανέπτυξε ακόμα περισσότερο τις μορφές αυτές. Θα έπρεπε όμως να εμφανιστεί στο μουσικό προσκήνιο ο «Γίγαντας» της τέχνης για να τις οδηγήσει στην ύψιστη τελειότητα εκφράζοντας μέσα από αυτές τις βαθύτερες ανθρώπινες σκέψεις και τα υψηλότερα ιδανικά, για να υμνήσει τον Άνθρωπο.

Ο Λούντβιχ βαν Μπετόβεν γεννιέται στη Βόννη το 1770 από μουσική φτωχική οικογένεια φλαμανδικής καταγωγής. Μάλιστα εκμεταλλεύεται το 'βαν' που υπάρχει στον όνομα του για να εντυπωσιάσει τους αριστοκράτες της Βιέννης, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι η καταγωγή του είναι αριστοκρατική.

Παιδική Ηλικία

Από πολύ μικρή ηλικία φανερώνει μεγάλο ταλέντο στη μουσική και διδάσκεται πιάνο, βιολί, και εκκλησιαστικό όργανο από τον πατέρα του και από άλλους ασήμαντους αυλικούς μουσικούς. Μεγαλύτερη επίδραση άσκησε πάνω του ο αρχιμουσικός Νέεφε και χάρη σε αυτόν ο Μπετόβεν γνωρίζει τη μουσική των γερμανών δασκάλων του 18^{ου} αιώνα και κυρίως του Μπαχ. Τότε αυτός ο μικρόσωμος γεροδεμένος νεαρός, με τα όμορφα μάτια, έφαξε να βρει κάποιο πρίγκιπα, που θα μπορούσε να τον πληρώνει καλύτερα από την εκκλησία. Είχε βέβαια έναν ξάδερφο που πριν, μερικά χρόνια, είχε φύγει για την χώρα του Φήνου. Αυτός ο ξάδερφος ήταν έμπορος κεριών στην Βόννη και του είχε διηγηθεί πράγματα και θαύματα για τον πλούτο της Αυλής και του αρχιεπισκόπου. Και έτσι μια μέρα ο νεαρός τραγουδιστής ξεκίνησε για την Γερμανία. Στην ξενιτιά γνώρισε και παντρεύτηκε μια κοπέλα από τα περίχωρα της Κολωνίας, μια κοπέλα του λαού, σαν και αυτόν, μα από ακόμα πιο ασήμαντη οικογένεια, γιατί δεν στάθηκε κανείς να βρει το όνομα του πατέρα της ούτε το πότε γεννήθηκε. Βέβαια δεν ξέρουμε τίποτα για αυτήν παρά μονάχα ότι ξόδεψε όλα τα χρήματα στο κρασί. Ο Μπετόβεν διακρίνεται σαν μουσικός, τραγουδά στο μικρό θεατράκι της Αυλής και παίζει διάφορα όργανα. Επίσης έβαλε το γιό του τον Ιωάννη στην χορωδία της μητρόπολης. Όμως ο γιός του ακολούθησε τα ίχνη της μητέρας του και έπινε πολύ.

Με τα χαρίσματα και τις αδυναμίες που έχει, έπρεπε να έχει δίπλα του μία γυναίκα ενεργητική, και ίσως με προίκα. Το 1770 γεννήθηκε ο Ναπολέοντας. Ο μικρός μας μουσουργός ήταν σε ηλικία 10 χρονών. Ο δάσκαλος που του εκπαίδευε ένωσε από νωρίς την αξία του: «Παίζει με φλόγα και δύναμη... Αυτό το παιδί είναι μεγαλοφυΐα και αξίζει να βοηθηθεί. Αν εξακολουθήσει έτσι θα γίνει

ένας δεύτερος Μότσαρτ.» Εκείνη την εποχή ο μαθητής Μπετόβεν είναι 13 χρονών. Μαζί με τους πρώτους επαίνους για το ταλέντο του η ζωή του χαρίζει δυσβάσταχτες φροντίδες. Η μητέρα του άρρωστη και ο πατέρας του ανίκανος για δουλειά. Έτσι σε αυτόν, στον πρώτο γιό, πέφτει ο κλήρος να αναλάβει τη διοίκηση του σπιτιού. Σε ηλικία 13 ετών ζητά για πρώτη φορά βοήθεια από τον πρίγκιπα.

Μόλις 14 ετών γίνεται δεύτερος οργανίστας στο παρεκκλήσιο του Εκλέκτορα και στη συνέχεια η θητεία του στην ορχήστρα της αυλής υπήρξε ιδιαίτερα σημαυτική, γιατί του έδωσε τη δυνατότητα να γνωρίσει τα έργα μεγάλων συνθετών όπως Γκλουκ, Μότσαρτ κ.ά. Επίσης το παιδί συντηρεί την οικογένεια του με 500 φλορίνια.

Στα 17 του χρόνια χάνει την μητέρα του εκφράζοντας την λύπη του λέγοντας «Ποιος ήταν ποτέ πιο ευτυχισμένος από εμένα, τον καιρό που μπορούσα να προσφέρω για το γλυκό όνομα σου, μητέρα, και που μπορούσες να με ακούς; Σε ποια να το λέω τώρα;»

Όλοι στηρίζονται σε αυτόν τον έφηβο. Πρέπει να αναθρέψει, να υψώσει τα αδέρφια του. Για αυτό προσπαθεί να εξοικονομήσει ακόμη μερικά χρήματα δίνοντας μαθήματα. Μπήκε λοιπόν ως δάσκαλος της μουσικής μέσα στη διακριτική γαλήνη των αριστοκρατικών σπιτιών. Εκεί, συναυτά τους πρώτους φίλους και τις πρώτες αγάπες. Μόνο ένας από αυτούς είναι αστός ο Βέγκελ, όλοι οι άλλοι είναι ευγενείς. Επίσης είναι η πρώτη φορά που συγκινούνται από την μουσική του.

Όταν κάθεται στο πιάνο, μπορεί να συγκινήσει το ακροατήριο του όπως κανένας άλλος. Τα αισθήματα του κοχλάζουν: Πότε είναι για την όμορφη Ελεονώρα Μπράουνινγκ, πότε ένας παράφορος έρωτας για μία μαθήτριά του ή για μια ξανθούλα όμορφη και ζωηρή. Δεν φαίνεται, όμως, πιθανόν να έδειξαν αυτές οι χαριτωμένες κοπέλες κάποιο ιδιαίτερο ενδιαφέρον για αυτόν τον παράξενο έφηβο. Ίσως αυτό γινόταν γιατί ήταν άσχημος, κοντός, παχύς, με φαρδύς ώμους, με χοντρή μύτη, με μελαχρινό δέρμα και χέρια τριχωτά και τραχειά. Περπατά σκυφτός. Τον λένε με διάφορα κακόγουστα υποκοριστικά που δεν θεωρούνται κομπλιμέντα. Η μεγάλη φίλια της Ελεονώρας, του αδερφού της του Στεφάνου, του Βέγκελ και του Μπετόβεν, καταλήγει σε γάμο του Βέγκελ και της Ελεονώρας και στη διάλυση της φιλίας του με το Μπετόβεν. Πολύ αργότερα αυτοί οι παιδικοί φίλοι θα συναυτηθούν ξανά, για να μην χωρίσουν ποτέ.

Η πρώτη απογοήτευση, που στοίχισε τόσο στο Μπετόβεν, δεν οφείλεται στον δύστροπο χαρακτήρα του, αλλά στην αφελή εμπιστοσύνη, στην αυθόρμητη έλξη που αισθανόταν για κάθε άνθρωπο. Με το πέρασμα του καιρού, η πονεμένη του καρδιά πάντα νοσταλγεί τον φίλο ή την φίλη που έχασε.

Το 1789 αποφασίζει να γραφτεί στο πανεπιστήμιο για να παρακολουθήσει μαθήματα γερμανικής φιλολογίας και φιλοσοφίας. Το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο των ταραγμένων εκείνων χρόνων επιδρά πάνω στο νεαρό τότε Μπετόβεν και τα κηρύγματα της Γαλλικής Επανάστασης κατακτούν την καρδιά και την τέχνη του που τάσσεται στην υπηρεσία των ιδεών του επαναστατικού ουμανισμού για όλη τη ζωή.

Όπως συνηθιζόταν για όλους τους συνθέτες της εποχής, Ο Μπετόβεν στα πρώτα χρόνια της σταδιοδρομίας του υπηρετεί τον Εκλέκτορα της Κολωνίας όπως και ο πατέρας του, που φιλοδοξούσε να δει στο πρόσωπο του Λούντβιχ ένα παιδί-θαύμα τύπου Μότσαρτ. Με την εγκατάσταση του όμως στη Βιέννη στα 22 του χρόνια και μέχρι το θάνατο του, ο Μπετόβεν θα παλέψει για την προσωπική του αυτοτέλεια και δεν θα δεχτεί να υπηρετήσει ποτέ στην Αυλή οποιουδήποτε ευγενούς, δημιουργώντας με αυτό τον τρόπο τον τύπο του μη εξαρτημένου καλλιτέχνη που το έργο του γίνεται σεβαστό από ένα ευρύτερο κοινό.

Αισθηματική Ζωή

Αντίθετα στα πιο λεπτά άνθη της αριστοκρατίας ζητά τον έρωτα. Του αρέσουν οι φίνες, καλοντυμένες γυναίκες. Όταν ήταν πολύ νέος ζητούσε τον έρωτα και αργότερα του κατέχει η ιδέα του γάμου, αλλά καμιά συγκεκριμένη γυναίκα δεν έγινε ενσάρκωση των πόθων του. Παρόλο αυτά ο Μπετόβεν είναι διαρκώς ερωτευμένος ...

Στα έργα του υπάρχουν κομμάτια ολόκληρα και σουάτες με απηχήσεις ερώτων του, που δεν έγιναν ποτέ στην πραγματικότητα δικοί του. Ερωτεύθηκε τις πιο διαφορετικές γυναίκες, μα ποτέ δεν ερωτεύθηκε κοπέλα του λαού. Αυτόν τον άνθρωπο που βγήκε από την καρδιά του λαού, τον τραβούν οι πιο ραφιναάτες κοντέσες. Τυρεύει την τρυφερότητα και τον έρωτα, μα μαζί την λεπτότητα και την καλλιέργεια. Και όμως πικράθηκε πολύ από την περηφάνια αυτών των γυναικών. Όλες οι κοντέσες ή οι πριγκίπισσες έκαναν διάκριση ανάμεσα στον μουσικό και στον άνθρωπο. Έτσι θα περάσουν είκοσι χρόνια να ξεπεράσει αυτή την αντίληψη που τον κατείχε. Πονεμένος από τις συνέχεις απορρίψεις που

δεχόταν από άτυχους έρωτες γράφει μία σονάτα, που είναι οι συγκρούσεις δύο στοιχείων, αυτού που ζητά και αυτού που αρνείται δηλαδή τον διάλογο 2 ερωτευμένων

Άυθιση του ταλέντου του

Τότε αναπτύσσεται μέσα του η φιλοδοξία να γίνει ολοένα και πιο τέλειος στη δημιουργία του, και αυτό του δίνει κουράγιο και πίστη, όμως η πίστη του δεν είναι χριστιανική. « Η δύναμη, αυτή είναι η θρησκεία των ανθρώπων, που θέλουν να ξεχωρίζουν από τους άλλους και αυτή είναι η δική μου» έτσι έλεγε αυτός ο μεγάλος μουσουργός.

Η επιτυχία του νεαρού Μπετόβεν μεγαλώνει μέρα με την μέρα. Τον θαυμάζουν πρώτα ως πιανίστα, ικανότατο στον αυτοσχεδιασμό και στη συνέχεια ως μεγαλοφυή συνθέτη. Αποκτά έτσι ισχυρούς και αφοσιωμένους φίλους: την οικογένεια Μπρούνσβικ, τον πρίγκιπα Λιχνόβσκι και κυρίως τον Αρχιδούκα Ροδόλφο, που γίνεται και μαθητής του αν και ο Μπετόβεν δεν φαίνεται να του συμπαθεί ιδιαίτερω. Πάντως, κρατά μια υπεροπτική στάση απέναντι στη βιενέζικη αριστοκρατία μια και πίστευε ότι «πρίγκιπες γεννιούνται πολλοί, Μπετόβεν όμως ένας». Ξέρει την αξία του και την αξία της μουσικής του για αυτό και απαιτεί από τους εκδότες του υψηλές αμοιβές για τα έργα που του ζητούν.

Με την εγκατάσταση του στη Βιέννη συνεχίζει το συνθετικό του έργο που μέχρι το 1800 περιλαμβάνει, εκτός των άλλων, την 1^η συμφωνία, τα 2 πρώτα κουσέρτα για πιάνο, σονάτες, που ανάμεσα τους συγκαλείται η γνωστή «Παθητική», καθώς και τα πρώτα κουαρτέτα του.

Το 1803 οργανώνει στο θέατρο An der Wien μια μεγάλη συναυλία όπου παρουσιάζει το μουσικό του ορατόριο « Ο Χριστός στο όρος των ελαιών», τις δύο πρώτες συμφωνίες του και το κουσέρτο για πιάνο κερδίζοντας έτσι 1800 φλορίνια.

Είναι πια γνωστός σε ολόκληρη την Ευρώπη. Οι Άγγλοι καλοπληρώνουν τα έργα του και οι Γάλλοι κατασκευαστές από τη Πάρισι δωρίζουν στον δεξιοτέχνη Μπετόβεν ένα θαυμάσιο πιάνο ουρά.

Η γοητεία του για το Ναπολέοντα και η απογοήτευσή του

Ο Μπετόβεν είχε γοητευθεί από την προσωπικότητα του Βοναπάρτη. Μαγεμένος από την εκστρατεία της Αίγυπτου, έγραφε μία συμφωνία, την Ναπολεόντεια, για να τιμήσει τον ήρωα του. Πάνω στο χειρόγραφο του είχε γράψει: « Στον Ναπολέοντα» κι από κάτω την υπογραφή του. Σε κάποιο άλλο αντίγραφο βάζει μόνο τα δύο ονόματα: « Βοναπάρτης - Λουδοβίκος, βασιλιάς Μπετόβεν»

Η συμφωνία ήταν πια εντελώς έτοιμη, δεν είχε όμως ακόμη παιχτεί, ούτε τυπωθεί, όταν κάποιος μαθητής του τον πληροφόρησε πως ο Ναπολέων είχε στεφθεί αυτοκράτορας. Ο Μπετόβεν οργίστηκε αληθινά: « Δεν ήταν, λοιπόν, κι αυτός, παρά ένας κοινός άνθρωπος που θα ποδοπατήσει όλες τις ανθρώπινες ελευθερίες, για να γίνει τύραννος!» Έτρεξε στο τραπέζι που ήταν απλωμένα τα χειρόγραφα του, άρπαξε και έσκισε την πρώτη σελίδα που είχε την αφιέρωση. Αργότερα ξανάγραψε αυτήν την σελίδα και έβαλε τίτλο «Ηρωική Συμφωνία». Βέβαια ακούγεται και η εκδοχή ότι βρήκαν το όνομα του Ναπολέοντα σβησμένο με μία μολυβιά.

Όταν πρωτοπαίχτηκε η *Ηρωική Συμφωνία*, πολύ λίγοι συγκινήθηκαν στο άκουσμά της. Οι κριτικοί τη βρήκαν γεμάτη τραχύτητα και χωρίς ενότητα, οι ακροατές κουράστηκαν πολύ.

Ελάχιστοι βρέθηκαν να τη χειροκροτήσουν, και αυτοί ήταν εκείνοι που ένιωθαν πραγματικά τη μουσική. Πέντε χρόνια αργότερα, όταν ξαναπαίζουν στη Βιέννη αυτήν την συμφωνία όλοι περίμεναν να εμφανισθεί ο Ναπολέων στο θεωρείο του. Ήταν το 1809, που οι Γάλλοι είχαν καταλάβει την πόλη. Αν είχε έρθει εκείνο το βράδυ, σίγουρα θα είχε μιλήσει στην καρδιά του η μελωδία αυτής της συμφωνίας. Όμως κάποιο ξαφνικό συμβούλιο τον εμπόδισε. Κάποιος όμως εκπρόσωπος του αυτοκράτορα μαγεμένος από την τέχνη του Μπετόβεν παρουσιάζεται και τον καλεί στο Παρίσι. Ο Γερμανός στην αρχή αρνείται κατηγορηματικά. Μισεί τους Γάλλους όχι τόσο γιατί κατέλαβαν τη Γερμανία, όσο γιατί παραδέχθηκαν την αυτοκρατορία του Ναπολέοντα.

Δύο χρόνια αργότερα που ακόμα είχε παραμείνει ο Ναπολέων στη Βιέννη, το κοινό της υποδέχεται ψυχρά την όπερα του «Φιντέλιο». Στην πρεμιέρα της όπερας αυτής, τα πιο πολλά καθίσματα ήταν κατειλημμένα από Γάλλους αξιωματικούς και η καινούργια αυτή μουσική δεν ήταν ευπρόσδεκτη από τα γαλλικά αυτιά που την άκουγαν. Οι ακροατές συνηθισμένοι στις παλιές φόρμες της μουσικής δεν μπορούσαν να συμφιλιωθούν με τους νεωτερισμούς του

Μπετόβεν. Όμως όταν καθόταν στο πιάνο να παίζει ότι και να αυτοσχεδιάζε, γοήτευε και τον πιο δύσκολο κριτικό. Έχει επίσης αρχίσει να συνθέτει δύο σημαντικά έργα: την 5^η συμφωνία και ένα κονσέρτο για πιάνο ανάμεσα τους η γνωστή σουίτα «Υπό του Σεληνόφως». Επίσης έγραψε την σουίτα «Τρικυμία», με επιρροές από το ομώνυμο θεατρικό έργο του Σαίξπηρ. Κατόπιν συνθέτει 9 σουίτες για βιολί και πιάνο, καθώς και αρκετά έργα για μουσική δωματίου. Το 1808 γίνεται και η πρώτη παρουσίαση του Τριπλού Κονσέρτου για πιάνο, βιολί και βιολοντσέλο. Το έργο του Μπετόβεν χάρη στο εσωτερικό του αίσθημα της μουσικής έχει τέλεια καθαρότητα

Εκείνη την εποχή νιώθει για την Τερέζα Μπράουσβινγκ έναν φλογερό έρωτα. Είναι κοντέσα, 30 χρονών, αδελφή φίλου του. Η αναπηρία του όμως ορθώνεται ξαφνικά μπροστά του, ο Μπετόβεν το καταλαβαίνει και φεύγει για πάντα μακριά από την αγαπημένη του.

Η αρχή του τέλους... η κώφωση εμφανίζεται...

Όταν ήταν 25 χρονών ο Μπετόβεν, παρατήρησε για πρώτη φορά πως δεν άκουγε πολύ καλά. Νόμιζε πως ήταν ένα απλό κρυολόγημα, μα το κακό ολοένα προχωρούσε. Κάποτε, σε ένα περίπατο, ένας μαθητής του άκουσε τη φλογέρα ενός βοσκού. Ο δάσκαλος δεν μπόρεσε τίποτα να ακούσει. Από τότε γίνεται όλο και πιο σιωπηλός και σκοτεινός.

Σιγά-σιγά δεν ακούει ούτε την ορχήστρα, ούτε το πιάνο, που παίζει ο ίδιος· ακούει μόνο όμως πάντα μέσα του τους ήχους και δεν δυσκολεύεται καθόλου στη σύνθεση.

Δεν νοιάζεται καθόλου για τον εαυτό του. Το αίσθημα της μουσικής είναι σε αυτόν τόσο βαθύ, που τον κάνει να νιώθει καθαρά αυτό που συνθέτει και που δεν μπορεί να ακούσει. Όμως αγωνίζεται να κρύψει την αναπηρία του, αποφεύγει τον κόσμο, και αυτός που λαχταρούσε για συντροφιάς, ζει τώρα πια, σαν ερημίτης. Αποφασίζει να παίζει μόνο πιάνο μπροστά στον κόσμο και αυτό μπορεί ακόμα να το κάνει. Θα παλέψει ακόμα για το σκοπό του, για την νίκη του.

«Θέλω να αρπάξω τη μοίρα από τα μαλλιά» γράφει σε έναν φίλο του, «ασφαλώς δεν θα την αφήσω να με νικήσει». Τότε λοιπόν γράφει τη 2^η συμφωνία. Ότι γράφει εκείνη την περίοδο είναι γεμάτο θέληση και ζωτικότητα.

Ύστερα, ξαφνικά, πέφτει στην πιο μεγάλη απελπισία. Η κατάσταση του χειροτερεύει. Είναι μια στιγμή αδυναμίας και ίσως φόβου για τον θάνατο. Αυτή η ψυχική κατάπτωση φέρνει την αφορμή να γραφτεί με το λεπτό δυσανάγνωστο γράψιμο του η πρώτη του Διαθήκη.

Τέσσερις μέρες αργότερα η κρίση έχει περάσει. Είναι ξανά έτοιμος για τον αγώνα. Ύστερα από την ταραχή της αγωνίας συνέρχεται παίρνει δύναμη και γράφει κάπου... «τα έργα μου, δεν με ικανοποιούν πια. Από σήμερα θα μπω σε καινούργιο δρόμο». Βέβαια αυτό το πρόβλημα θα αποτελέσει τη μεγαλύτερη τραγωδία της ζωής του. Αντιλαμβάνεται ότι σιγά-σιγά αρχίζει να χάνει την ακοή του. Κι έτσι η ιδιωτική του ζωή με τη μέρα γίνεται πιο δυστυχημένη. Μήπως τα προβλήματα με την ακοή του είναι μια από τις αιτίες που του απορρίπτουν οι όμορφες γυναίκες της αριστοκρατίας ενώ του θαυμάζουν σαν μουσικό; Είναι γνωστό ότι ήταν πάντοτε ερωτευμένος με νέες και ραφινάτες γυναίκες, που καμία τους όμως δεν θέλησε να τον παντρευτεί.

Όλο και αυξάνονται τα προβλήματα που τον απασχολούν

Ένα ακόμη πρόβλημα που απασχολεί και ταλαιπωρεί τον Μπετόβεν είναι η κηδεμονία του ανιψιού του Καρλ. Ο άνθρωπος που δεν απέκτησε ποτέ δική του οικογένεια, έδωσε όλη του τη στοργή στο γιό του αδερφού του. Στις επιστολές του Μπετόβεν, που έχουν δημοσιευθεί, διαβάζουμε ότι συχνά τον αποκαλεί «γιό» του θεωρώντας τον εαυτό του πραγματικό πατέρα. Όμως ο ανιψιός δεν ανταποκρίνεται στην αγάπη αυτή και γεμίζει τον Μπετόβεν πίκρα και απογοήτευση.

Τα δύο αυτά μεγάλα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο καλλιτέχνης, και κυρίως το πρώτο, έχουν επιπτώσεις στη συμπεριφορά του. Έτσι, μας παρουσιάζεται άλλοτε σκυθρωπός, άλλοτε φιλικός, άλλοτε εριστικός, άλλοτε εύθυμος, άλλοτε καλόπιστος και άλλοτε καχύποπτος, στοιχεία που χαρακτηρίζουν ένα συνεχή αγώνα ενάντια στη μοίρα.

Γραφή της 2^{ης}, 5^{ης} και 6^{ης} συμφωνίας

Στην εξοχή της Χάιλιγκενστατ συνθέτει πολλά έργα. Η 5^η του συμφωνία σε ντο ελάσσονα που πρωτοπαίζεται στη Βιέννη μαζί με την 6^η γνωστή ως Ποιμενική.

Κι αν η 5^η είναι ύμνος στην ανθρώπινη θέληση, η 6^η αποτελεί έναν ύμνο στη φύση.

Ο Μπετόβεν από τη 2^η του συμφωνία χρησιμοποιεί ως τρίτο μέρος το σκέρτσο εκφράζοντας έτσι και τη χιουμοριστική του διάθεση αντικαθιστώντας το μενουέτο του Χαίντ και του Μότσαρτ. Εξαιρέση αποτελεί η 8^η συμφωνία, που το τρίτο της μέρος είναι και πάλι μενουέτο.

Μέχρι το 1814, ο Μπετόβεν συνεχίζει το συνθετικό του έργο. Γράφει το 5^ο κονσέρτο για πιάνο, το κονσέρτο για βιολί και έργα μουσικής δωματίου.

Μεσολαβεί μια περίοδος δέκα και πλέον ετών που, κατά παράδοξο τρόπο, η παραγωγή του πέφτει τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά

Και φτάνοντας στα τελευταία χρόνια της ζωής του γράφει τα μνημειακά του αριστουργήματα, την 9^η συμφωνία το 1823 και τη «Missa Solemnis» το 1824 σε ηλικία 52 χρονών. Με την 9^η συμφωνία διερευνά αυτή τη μορφή προσθέτοντας στο τελευταίο μέρος τέσσερις σολίστες-τραγουδιστές και χορωδία να τραγουδούν «Τον ύμνο στη χαρά» του Schiller. Συνθέτει επίσης τις τελευταίες σουάτες και τα τελευταία κουαρτέτα τα οποία ο τραγικός συνθέτης λόγω της κώφωσης δεν άκουσε ποτέ.

Η σύνθεση της 9^{ης} συμφωνίας

Η 9^η συμφωνία και η «Missa Solemnis» πρωτοπαίχτηκαν το 1824 και αποτέλεσαν έναν πρωτόγνωρο θρίαμβο. Ο Μπετόβεν επέμενε να διευθύνει ο ίδιος την ορχήστρα. Στο τέλος της συναυλίας ενώ το κοινό παραληρούσε από ευθουσιασμό, ο συνθέτης, κοιτώντας προς την ορχήστρα δεν μπορούσε να ακούσει αυτές τις εκδηλώσεις του θαυμασμού!!!

Πορεία προς το θάνατο

Ένας γέρος με κάτασπρα πια μαλλιά τριγυρνά στους δρόμους με τη ράχη σκυφτή, με το κεφάλι πάντα ψηλά, με το μέτωπο ξεσκέπαστο στον παγωμένο αέρα. Στο χέρι κρατά μερικές νότες και ένα χοντρό τετράδιο με ένα μολύβι. Δε βλέπει τους διαβάτες που περνούν δίπλα του, όλοι όμως προσέχουν αυτόν του παράξενο γέρο με τα άσπρα ανακατεμένα μαλλιά. Τα παιδιά του παίρνουν από πίσω και τον κοροϊδεύουν. Εκείνος δεν ακούει τίποτα.

Πηγαίνει σε ένα ταβερνάκι, κλείνει τα μάτια του και καπνίζει. Αν κάποιος του μιλούσε ή μάλλον του φώναζε, άνοιγε έκπληκτος τα μάτια του, χαμογελούσε με ένα πονεμένο χαμόγελο και του έδινε το χοντρό τετράδιο για να του γράφει αυτό που δεν μπορούσε να ακούσει. Είναι νευρικός, τα μάτια του κοιτάζουν γύρω-γύρω ανήσυχα. Φέρνει συχνά το χέρι και ανακατεύει τα άταχτα μαλλιά του. Είναι τραχύς, απότομος και όμως ευγενικός, πονεμένος και γεμάτος από ξαφνικούς ευθουσιασμούς και απογοητεύσεις. Γυρίζει από σπίτι σε σπίτι και δεν βρίσκει πουθενά δύο χέρια στοργικά να τον αγκαλιάσουν. Παντού τον κοροϊδεύουν, από παντού τον διώχουν, τον φτωχό παραπλασημένο κουφό άνθρωπο. Μοιάζει να αποφεύγει τους ανθρώπους και σηκώνει το βλέμμα στον ουρανό. Στην πραγματικότητα όμως δεν γυρεύει παρά ένα εξοχικό σπιτάκι, ένα χέρι για να τον κυβερνά και μια καρδιά στοργική.

Τώρα στη δύση της ζωής του δεν του μένουν παρά δύο φίλοι, δύο παιδικοί, από το Φήνο: ο Μπράουνινγκ και Βέγκελερ. Όμως εκτός από αυτούς τους δύο οι άλλοι άνθρωποι και ιδιαίτερα οι συγγενείς του είναι σκληροί και αδιάφοροι απέναντι του. Ο ανιψιός του είναι ένας νεαρός χωρίς καρδιά, που θέλει να γίνει αξιωματικός και σπαταλά άσκοπα τα χρήματα που με τόσο κόπο μάζευε ο Μπετόβεν. Συχνά ερχόταν σε σύγκρουση, μα σχεδόν πάντα ο γέρος είναι εκείνος που υποχωρεί και τον εκλιπαρεί να μην τον εγκαταλείψει. Στο τέλος κατάντησε να μισήσει ο νεαρός αυτός τον θετό του πατέρα. Ντρέπεται να τον βλέπουν έξω με αυτόν τον εκκεντρικό γέρο. Κάποτε αποπειράθηκε να αυτοκτονήσει, μα τη γλύτωσε και τότε ο Μπετόβεν πείσθηκε να τον αφήσει να γίνει αξιωματικός.

Ένα πρωί του Δεκεμβρίου φεύγει μέσα στο κρύο, πάνω σε μια χωριάτικη άμαξα, ντυμένος ελαφρά, γεμάτος απελπισία και μοναξιά. Έμεινε τη νύχτα σε ένα πανδοχείο, σε ένα παγωμένο δωμάτιο. Την άλλη μέρα καίει στον πυρετό και θέλει να γυρίσει στο σπίτι του. Οκτώ ημέρες παλεύει ανάμεσα στη ζωή και στο θάνατο. Την ίδια ώρα ο ανιψιός του παίζει μπιλιάρδο στο γειτονικό καφενείο. Ο μεγάλος δάσκαλος δεν απελπίζεται και γυρεύει ένα τρόπο να γίνει καλά. Γράφει και ζητά να του στείλουν ένα μπουκάλι κρασί από το Φήνο. Πίστευε πως αυτό θα τον κάνει καλά. Λαχταρά και περιμένει σαν να ήταν να του στείλουν μέσα σε αυτό το μπουκάλι τον ήλιο της πατρίδας του για να το γιατρέψει. Επίσης του ανακοινώνουν πως τα χρήματα του κουτεύουν να τελειώσουν. Του πιάνει τρόμος γιατί δεν θέλει με κανένα τρόπο να πειράξει τις μετοχές που είναι η κληρονομιά του ανιψιού του. Τότε ένας μαθητής του γράφει από το Λουδίνο και ζητά να δώσουν συναυλία με τα έργα του δασκάλου. Του στέλνουν προκαταβολικά ένα

σεβαστό ποσό. Τα χρήματα φτάνουν 10 ημέρες πριν τον θάνατο του. Νιώθει μεγάλη ανακούφιση και γράφει στην Αγγλία ένα θερμό ευχαριστήριο γράμμα.

Τρεις ημέρες πριν πεθάνει ξαναγράφει τη διαθήκη του, αφήνοντας κληρονόμο τον ανιψιό του. Με όλες τις δυσκολίες και τις στέρησεις τα κατάφερε να αφήσει ανέπαφη την κληρονομιά που κληροδοτούσε στον άκαρδο νεαρό, που κάποτε πίστεψε πως θα γινόταν αληθινό παιδί του. Την άλλη μέρα του έφεραν τον παπιά να τον μεταλάβει. Τον δέχτηκε πολύ ήσυχα. Όταν όλα τελείωσαν, γύρισε και είπε στους δύο φίλους του που τον παράστεκαν: «Plaudite ,amici, comedia finite est» που σημαίνει «Χειροκροτήστε, φίλοι μου, η κωμωδία τελείωσε», Η ζωή του Μπετόβεν τελειώνει με αυτά τα λόγια και με αυτή τη φράση συμπεραίνουμε ότι η ψυχή του ήταν γεμάτη πίκρα.

Την παραμονή του θανάτου του έφθασε επιτέλους το κρασί του Φήνου, που με λαχτάρα τόσο περίμενε. Τώρα πια όμως είναι πολύ αργά, πάρα πολύ αργά. Σαράντα οκτώ ώρες παλεύει με το θάνατο. Το κορμί του αγωνίζεται απελπισμένα, ενώ το πνεύμα του μοιάζει σαν να έχει κιόλας φτερουγίσει. Η μεγάλη του καρδιά σταμάτησε να χτυπά την ώρα που ξέσπασε μια φοβερή μαρτυρική καταιγίδα. Πριν προλάβουν να σηκώσουν τον νεκρό, ο αδερφός του έφθασε, έτοιμος να αρπάξει ότι μπορούσε. Οι φίλοι τον εμπόδισαν και φρόντισαν να τον απομακρύνουν. Στο σπίτι του δε βρέθηκαν παρά λίγα κομμάτια μουσικής και τα χρήματα που του είχαν στείλει στην αρρώστια του από την Αγγλία και που δεν πρόλαβαν να ξοδευθούν. Οι φίλοι του τα διέθεσαν όλα για μια κηδεία πραγματικά επιβλητική.

Αργότερα όταν έφαξαν καλύτερα, βρήκαν ακόμα, κλεισμένα σε ένα μυστικό συρτάρι τη γεμάτη απελπισία Διαθήκη του, που την είχε γράψει στα 30 του χρόνια, το ερωτικό δσέλιδο γράμμα που έγραφε όταν ήταν 42 χρόνων και που δεν έστειλε ποτέ. Και ακόμη μερικές μετοχές κάποιας τράπεζας, την κληρονομιά που άφηνε στον ανιψιό του και που την είχε διαφυλάξει με τόσες θυσίες. Ίσως να έχει πιστέψει πως με αυτά τα χρήματα θα μπορούσε τουλάχιστον να αγοράσει λίγη ευτυχία πάνω στη γη.

Συμπέρασμα

Περισσότερο από 100 χρόνια πέρασαν από τότε, που η καρδιά σου σταμάτησε να χτυπά, και κανείς ακόμα δεν μπορεί να σε θυμηθεί χωρίς να χαμηλώσει τα μάτια! Ήσουν ο Ευαγγελιστής του αιώνας σου, ο παρηγορητής, αυτός που ξέρει να προσφέρεται με αυτρίκιο θάρρος. Κανείς θνητός ποτέ, από αυτούς που γεννήθηκαν στην από εδώ μεριά των Άλπεων, δεν είχε τη δική του ευαισθησία. Ίσως μόνο ο μεγάλος Φέμπραντ να μπορεί να συγκριθεί μαζί σου. Η πηγή της μεγαλοφυΐας σου ξεπήδησε από τη γη, μα υψώθηκε σαν πίδακας ως τα ουράνια. Στάθηκες ανάμεσα Θεού και ανθρώπων και μας έμαθες μια καινούργια γλώσσα. Αυτήν τη γλώσσα μπορεί κανείς να την καταλάβει παντού, και στον σκοτεινό δρόμο και στις απέραντες στέπες και πάνω στα βουνά και μέσα στα καράβια, που οργάνουν τις θάλασσες.

Δεν είσαι ο τυχερός, ο εκλεκτός του Θεού, που έφερεις ως εμάς το θεϊκό μήνυμα. Είσαι ο αγωνιστής, ο μάγος, που σφυρηλάτησε τους ήχους με όνειρα και απογοητεύσεις και ύψωσε ύστερα ως τον ουρανό το θαύμα που δημιούργησες.

Κάθε φορά, πριν να αρχίσεις ένα έργο, η ψυχή σου είναι θλιμμένη και γυρεύει τη συμπόνια, όμως η περηφάνια και το θάρρος σου, η συναίσθηση της αξίας σου σε σπρώχνουν στη μάχη με τον αόρατο εχθρό. Στο τέλος, το φως του θριάμβου ξεπηδά μέσα από την καταγίδα και λάμπεις πάνω από τους φόβους και την προσευχή σου.

Καταλήγοντας εσύ μας έμαθες, όπως κανείς άλλος, να ζούμε ελεύθεροι ανάμεσα στους ανθρώπους, περήφανοι απέναντι στο Θεό, ταπεινοί μπροστά στη μοίρα – εσύ που παρόλα αυτά απόδειξες πόση δύναμη μπορεί να έχει μια ψυχή που αγωνίζεται εναντίον της μοίρας της. Όποιος σε πλησιάζει χαμηλώνει τα μάτια μπροστά στο έργο σου, μα τα ανοίγει διάπλατα για να ακολουθήσει τη ζωή σου.

Αυθεντικό χειρόγραφο του Μπετόβεν

Το χειρόγραφο φανερώνει τη δεινή κατάσταση του μεγάλου μουσουργού το 1823 «Ο χαμηλός μισθός και η ασθένειά μου απαιτούν προσπάθειες για να βελτιώσω τη μοίρα μου». Με αυτήν τη φράση ο κορυφαίος γερμανός συνθέτης Λούντβιχ βαν Μπετόβεν περιγράφει τη δεινή κατάσταση στην οποία είχε περιέλθει το 1823, σε εξασέλιδη χειρόγραφη επιστολή του, η ύπαρξη της οποίας ήταν γνωστή από μαρτυρίες, αλλά τώρα εντοπίστηκε και δόθηκε για πρώτη φορά στη δημοσιότητα.

Απευθύνεται στον ομότεχνό του Φραντς Αντον Στοκχάουζεν ζητώντας ουσιαστικά τη βοήθειά του για να βρει χορηγούς που θα μπορούσαν να πληρώσουν προκαταβολικά για τη *Missa Solemnis*, το σημαντικότερο έργο του που επρόκειτο τελικά να παρουσιαστεί έναν χρόνο αργότερα, στις 7 Απριλίου 1824, στην Αγία Πετρούπολη της Ρωσίας. Παραπονιέται μάλιστα, ότι αντιμετωπίζει και προβλήματα όρασης, εκτός από τα προβλήματα σταδιακά επιδεινούμενης κώφωσης τα οποία ως γνωστόν τον βασάνιζαν επί χρόνια.

«Γνωρίζαμε ότι ο Μπετόβεν είχε γράψει τη συγκεκριμένη επιστολή, άρα δεν προκύπτει κάποια νέα πληροφορία. Όμως, οποιοδήποτε αυθεντικό ντοκουμέντο σχετίζεται με τον Μπετόβεν είναι υψίστης σημασίας. Μπορούμε να δούμε και τη γραφή του, η οποία ήταν πάντα ακατάστατη, αφού ο πατέρας του τον έβγαλε πολύ νωρίς από το σχολείο προκειμένου να επικεντρωθεί στη μουσική» δήλωσε ο παραγωγός μουσικών εκπομπών του BBC Τζον Σάτσετ, συγγραφέας αρκετών βιβλίων για τη ζωή και το έργο του.

Αν έβγαίνε στο «σφυρί», εκτιμητές οίκων δημοπρασιών υπολογίζουν ότι η αξία της θα υπερέβαινε τις 100.000 ευρώ.

Σύντομα το πολύτιμο χειρόγραφο θα εκτεθεί στο κοινό, σε αίθουσα του Ινστιτούτου Μπραμς, στην πόλη Lübeck της βόρειας Γερμανίας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι πριν από λίγες εβδομάδες βρετανοί γιατροί δημοσίευσαν έκθεση που αποδεικνύει με ποιόν τρόπο τα προβλήματα ακοής του Μπετόβεν επηρέασαν το έργο του. Συνδυάζοντας ιστορικά, ιατρικά και μουσικολογικά στοιχεία, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι όσο η ακοή του χειροτέρευε, τόσο περισσότερες νότες και μελωδίες χαμηλού και μεσαίου ηχητικού φάσματος χρησιμοποιούσε στις συνθέσεις του.

Βιβλιογραφία:

- ✓ Συνοπτική Ιστορία της Μουσικής (Νοέμβριος 2007) Γιάννης & Ανθούλα Παπαδοπούλου, Εκδόσεις: Φίλιππος Νάκας Μουσικός Οίκος; (σελ. 91-97)
- ✓ Βιβλιοθήκη Βιογράφων-Οι μεγάλοι άνδρες της ανθρωπότητας (Σειρά 3^η οι μεγάλοι Μουσουργοί) Μανώλης Καλομοίρης (σελ. 446-458, 460-473, 475-480), Εκδόσεις: Παυθέων (1953)
- ✓ Ιστορία της Μουσικής (τόμος Β') Paul Laudormy, εκδόσεις Ελληνική Παιδεία Α.Ε. (σελ. 6-9, 12-14, 22-23, 25, 29, 31-33, 39-43)
- ✓ Εφημερίδα «Το Βήμα» (12/01/12) <http://www.lefkadasslowguide.gr>